

LANDSCHAPSTEKENING KUNSTEN - GENT 2021

INHOUD

DE LANDSCHAPSTEKENING: analyse, inspiratie en actie	2
1. Cijfers en beleid	3
1.1 Cijfers om in te kaderen	3
1.2 Beleidsprioriteiten	13
1.2.1 De prioriteiten van de Vlaamse Overheid	13
1.2.2 De prioriteiten van de Stad Gent	14
1.2.3 De prioriteit van iedereen: COVID-19	15
1.3 Verdiepen in meer informatie?	17
1.4 Van cijfers naar dataplatform	18
1.4.1 Data als basis voor een duurzaam, meetbaar beleid	18
1.4.2 Dataplatform Creatief Gent	18
2. Verbinding en samenwerking Gentse Kunstensector op volle kracht	19
2.1 2015-2021	19
2.2 Gents Kunstenoverleg	19
2.3 Verder uit te bouwen toekomstige samenwerkingen	20
2.4 Een verenigde cultuursector drijft op de kracht van haar subsectoren	21
3. Kritieke basisvoorwaarden voor toekomstige kwaliteitsvolle artistieke (samen)werkingen	22
3.1 Divers en inclusief	23
3.1.1 Focus Culturele diversiteit en inclusie	23
2015 - 2020: DE INSPANNINGEN VAN DE DIVERSITEITSWERF	23
DIG: DIVERSITEIT EN INCLUSIE GENT VANAF 2020 - ...	26
TOOLKIT: collectief engagement, reflectietool, checklist en DIGGERS-traject	28
3.1.2 Focus Kinderen en Jongeren	30
3.2 Ecologisch duurzaam	32
3.2.1 Duurzaamheid in actie in de Gentse kunstensector sinds 2017	32
3.2.2 Basisprincipes rond duurzaamheid	34
3.2.3 Uitdagingen voor de volgende jaren	35
3.3 Zorgzaam en weerbaar	38
3.3.1 Trends die gaten (blijven) slaan in ons ecosysteem kunsten	38
3.3.2 Uitdagingen voor een solide Gents Kunstenlandschap	39
4. Ruimte om te maken, tonen en delen	42
4.1 Maken, tonen en delen	43
4.1.1 Nood aan ruimte om te maken	43
4.1.2 Nood aan ruimte om te tonen	45
4.1.3 Ruimtedeling	46
4.2 Buitengewone werven	46
4.3 Stenen, tussenruimte en tijdelijke invullingen	47
4.4 Culturele ruimte binnen bredere contexten	48
4.5 Hyperlokaal als humus voor internationaal	49
4.6 Gent stretchen en hertekenen	49
5. Kunstenlandschap van de toekomst: collectief en permanent onderhoud, rijke oogst behouden en wildgroei stimuleren.	51

3. Kritieke basisvoorwaarden voor toekomstige kwaliteitsvolle artistieke (samen)werkingen

De focus verschuift in deze sectorbrede landschapstekening van de eerdere vraag van enkele jaren geleden “of we bereid zijn” in Gent om vanuit onze artistieke praktijken samen te werken, te verbinden, uit te wisselen en te delen met elkaar (dat blijkt meer dan ooit het geval). Naar: *de kritieke basisvoorwaarden die we collectief moeten erkennen om onze (samen)werkingen steeds kwaliteitsvoller - en vooral futureproof te maken.*

Dan komen we vanzelfsprekend de grote en bekende thema's tegen, die al langer op de agenda staan, waar we al stappen in gezet hebben - maar waarbij we de volgende jaren, collectief, ambitieuze doorbraken willen en moeten realiseren:

Een toekomstbestendige Gentse cultuursector is noodzakelijkerwijs:

(1) divers en inclusief, (2) ecologisch duurzaam en (3) zorgzaam en weerbaar.

3.3 Zorgzaam en weerbaar

3.3.1 Trends die gaten (blijven) slaan in ons ecosysteem kunsten

We signaleren, geholpen door experts bij Kunstenpunt, Boekman Stichting en andere bronnen in de EU en daarbuiten, een aantal evoluties die druk uitoefenen op het systeem van onze kunstensector. De COVID-pandemie heeft (afhankelijk van de bron) een aantal van die trends verhevigd, vertraagd of van tafel geveegd, zorgt voor grote trendbreuk of “verandert just niks”... Eender hoe levert het stof tot nadenken op micro- en macroniveau.

1. KUNSTENAAR IN PRECAIR LANDSCHAP (2021 – olie op vuur)

Er is al heel wat inkt gevloeid over de preciaire positie van de kunstenaar, in Vlaanderen en elders. De hang naar professionalisering in de culturele en kunstensector de afgelopen 30 jaar heeft de aandacht verlegd van de kunstenaars naar de structuren en organisaties die in al hun ijver dominant, onomkeerbaar en centraal zijn gaan staan in het landschap waar kunstenaars zich ophouden. Het heeft niet zelden voor de paradoxale situatie gezorgd dat de artiest de enige was/is die niet betaald wordt. Er worden de laatste paar jaar manhaftige pogingen ondernomen om daar iets aan te veranderen, maar het systeem is stug, artiest is nog altijd niet echt een beroep en de pogingen om daar verandering in te brengen (artiestenstatuut, fair pay & fair practice...) stuiten op politieke onwil, een mank begrip van het probleem en goede intenties die niet gefinancierd raken. De dwingende vraag aan de grote(re) huizen en organisaties om individuele artiesten te faciliteren, ook in het vernieuwde kunstendecreet, is niet gevoed door veldkennis en gaat uit van voldoende tijd, geld en ruimte bij die huizen en organisaties, die nu al aangeven dat de grens bereikt is zonder extra middelen. Middelen die vervolgens riskeren om vooral in het versterken of overeind houden van de structuren te worden gestopt.

2. HET MATTHEUS EFFECT & WINNER TAKES ALL

Wie heeft zal krijgen... zo kunnen we kort door de bocht de trend omschrijven waarbij de grootste machthebbers, landen, bedrijven, organisaties, winners... standaard meer voordeel halen uit gebeurtenissen, beleid, keuzes of andere calamiteiten. De trend was al merkbaar, maar is nog verhevigd door (in willekeurige volgorde) de pandemie, digitalisering, polarisering en de gaten in het heersende denken over macht, markt en economie als motor van de samenleving. Het zorgt wereldwijd voor een toenemende druk op het middenveld, kleine bedrijven, organisaties en bewegingen in alle segmenten van de samenleving en het isoleert individuele burgers in afhankelijkheid van steeds groter wordende structuren en monopolies. Vertaald naar de kunsten betekent dat ook in Vlaanderen dat steeds meer gewicht, budget en verantwoordelijkheid komt te liggen bij grote spelers die steeds afhankelijker worden van een subsidiërende overheid om hun eigen structuur te voeden terwijl ze steeds meer verantwoordelijkheid krijgen toegeschoven voor individuele kunstenaars en het middenveld uitgedund wordt wegens niet groot of excellent genoeg.

3. DE ROL VAN DE OVERHEID & DE INSTRUMENTALISERING VAN CULTUUR

We leven in een tijd van een zich terugtrekkende overheid. Onder invloed van de (neo)liberale gedachte dat een kleine overheid een goeie overheid is, is in veel landen het overheidsapparaat in al zijn geledingen de jongste twee decennia afgebouwd, enerzijds gedreven door efficiëntiehonger en de roep om digitalisering die drastische wijzigingen in het overheidsbeleid nodig hadden, anderzijds door een besparingsdrift die niet altijd in evenwicht bleef met de nood aan een goed draaiende administratie, zorg, onderwijs etc... en de niet altijd ingevulde hoop dat veel van wat de overheid

doet beter, efficiënter kan gedaan worden door privatisering. Het bleek vooral goedkoper en dikwijls minder waar voor je geld.

Tegelijk werden heel wat sectoren en het bijhorende middenveld aangesproken om bij te springen waar de overheid tekort schoot, geen tijd voor had, faalde of niet wist wat aan te vangen met maatschappelijke thema's als ecologie, gelijkheid, diversiteit, integratie, inclusie, armoede....

Dat werd o.a. in Vlaanderen in het gesubsidieerde veld vertaald in prioriteiten die dikwijls weinig te maken hadden met het doel en de skills van de sectoren of organisaties, daar stond ook zelden een solide financiering tegenover en de prioriteiten hingen heel erg af van de korte termijn visie van deze of gene politiek verantwoordelijke.

De pandemie heeft verschillende cruciale sectoren met de neus op de feiten en de cijfers gedrukt. Hier en daar doken zelf economen op die tot de constatering kwamen dat men misschien te diep had gesneden.

4. DE LOGICA VAN DE MARKT OF DE LOGICA VAN DE SAMENLEVING?

“Voor alles is een markt” is een van de mantra's van een vrije markteconomie zoals die afgelopen decennia beleden werd. Tegelijk is alles ook een markt geworden en heerst nu ook de marktlogica in sectoren waar het algemeen belang zou moeten spelen (onderwijs, zorg, cultuur, vrije tijd...) en waar een overheid voor al zijn burgers een valabel aanbod zou moeten bieden. Het heeft tot professionalisering geleid, maar evengoed is welzijn ingeruild voor winst. Die verzakelijking van deze sectoren heeft naast een aantal evidente voordelen (efficiëntiewinst) ook het forse nadeel gebaard dat men van “marktfalen” spreekt, alsof de overheid dan maar uit armoede subsidies moet leveren om de sectoren overeind te houden die dat uit zichzelf niet kunnen. Ze worden ook wel de zachte sectoren genoemd, waar weinig harde winst te boeken valt. De pandemie heeft er wel voor gezorgd dat een aantal van die zachte sectoren plots cruciaal bleken voor het maatschappelijk weefsel. Het schept kansen voor die zachte sectoren om weer hun rechtmatige plaats op te eisen in de samenleving als essentieel voor de samenleving. Als overheden er in slagen hun prioriteiten te verleggen naar wat echt essentieel is voor de samenleving, dan kunnen ook kunst en cultuur weer zijn maatschappelijk rol spelen vanuit hun eigenheid, niet vanuit een opgelegde instrumentalisering van een falende overheid.

3.3.2 Uitdagingen voor een solide Gents Kunstenlandschap

Als we bovenstaande trends vertalen naar de Gentse situatie, dan komen we - gevoed door de input en gesprekken van deelnemers aan het traject landschapstekening - op een aantal cruciale uitdagingen uit. Deze zullen mee bepalen of het Gents Kunstenlandschap zich in de toekomst solide en voldoende weerbaar kan ontwikkelen - en dit op een duurzame, zorgzame wijze.

1. GROOT EN KLEIN

Grote huizen en spelers in het kunstenveld worden door de Vlaamse overheid beladen (sommigen zeggen overladen) met taken en één daarvan is de zorg voor individuele artiesten en opkomend talent. Het brengt die organisaties nu al regelmatig in een moeilijke positie tussen wat ze aankunnen, wat verwacht wordt en wat ze willen doen en dat zal met het nieuwe kunstendecreet niet minder worden. Ook uit de gesprekken rond de landschapstekening blijken expliciete verwachtingen aan het adres van de “grotere huizen / instituten / cultuurtempels / instellingen” om hun rol als *host* ten volle op te nemen. Door fysieke ruimte te maken voor kleinere, kwetsbare initiatieven - ook in de programmatie.

Iedereen beseft dat er al best veel inspanningen gebeuren en dat het volume vragen dat vandaag bij grote presentatiehuizen binnenkomt, zeer groot is. Sommigen geven aan dat de wil om hier nog grotere stappen in te zetten echt wel aanwezig is in Gent. Anderen wijzen toch ook op een mentaliteitswijziging die zich nog echt moet voltrekken bij grote huizen - t.a.v. kwetsbare, kleine spelers, collectieven, individuele kunstenaars. Het lijkt verstandig om als Gentse sector en overheid op tijd transparante en realistische verwachtingen en standpunten in te nemen over deze (solidariteits)kwesities die de komende jaren wellicht steeds scherper zullen spelen tussen "groot en klein".

2. FAIR PRACTICE

De coronabevraging van Gents Kunstenoverleg bij kunstenaars en cultuurwerkers legde het belang van Fair Practice in de kunsten nog maar eens pijnlijk bloot. Ook bewegingen als State of the Arts leggen de vinger op de wonde. Hoe voeren we hier de komende jaren als sector en stad samen beleid over? Wat is het Gentse antwoord op de Fair Practice principes (juistisjuist.be) van OKO? Hoe trekken we faire praktijken ook door op vlak van werken met vrijwilligers of het opnemen van engagement in bv. werkgroepen van het GKO?

3. OPEN EN TRANSPARANT

Gents Kunstenoverleg stelt zich als netwerkstructuur heel open en transparant op. Er zijn geen geheimen, er zijn geen lidkaarten nodig om aan de Grote Vergadering of aan een werkgroep deel te nemen. En iedereen kan een nieuwe actiegroep voorstellen. Engagements binnen het Petit Comité of dagelijks bestuur zijn niet voor het leven - er wordt gezorgd voor voldoende representativiteit, wissels en vernieuwing. Dit valt alleen maar toe te juichen en deze aanpak ligt mee aan de basis van de positieve impact die het netwerk sinds de opstart genereert. Maar er duiken in de praktijk ook al eens frustraties op - en hier moet GKO alert voor blijven en aan werken. Hoe transparant en toegankelijk is het netwerk voor buitenstaanders of nieuwkomers echt? Is het mogelijk om met een licht engagement of kleine tijdsbesteding toch op de hoogte te blijven van het reilen en zeilen in het kunstenoverleg? Hoe ben je zeker dat je betrokken wordt op de juiste momenten? Hoe verloopt de informatiedoorstroming, waar en door wie worden cruciale beslissingen genomen en gebeurt dat voldoende transparant en representatief? Een open, dynamische en informele netwerkstructuur zoals GKO is fragieler en vraagt wellicht meer permanente zorg, aandacht en afstemming dan een formele, gesloten structuur. Hoe kan het kunstenoverleg in Gent daarbij snel en vol energie blijven schakelen in de actie als het moet - maar ook vertragen en bijsturen als het nodig is. Om te zien of iedereen mee is en om blinde vlekken op tijd op te sporen.

4. STAD EN SECTOR SAMEN STERKER

Kunstensector en stad hebben elkaar de komende jaren meer dan ooit nodig. Intense en constructieve afstemming en samenwerking zullen essentieel blijken. Wat betekent "beleidsparticipatie" op vlak van cultuur? Kan beleidsparticipatie nog vlotter en met meer wisselwerking gebeuren dan in de sector vandaag soms ervaren wordt? Hoe kunnen cultuurdienst en sector verder naar elkaar toegroeien?

5. ZACHTHEID EN NUANCE

Het valt op dat er binnen de verschillende grote uitdagingen (diversiteit en inclusie, duurzaamheid en

zorgzaam/weerbaar) oproepen gedaan worden om zich als sector bewuster te zijn van de noodzaak aan safe spaces. Een veilige omgeving om zichzelf te kunnen zijn, om eerlijk in gesprek te gaan met elkaar, feedback te kunnen geven en krijgen. Om de verbinding met elkaar te blijven zien in de manier waarop we dagelijks met elkaar communiceren, om zachtheid, mildheid, nuance en positiviteit de komende 10 jaar te laten zegevieren in onze eigen en gedeelde artistieke praktijken.

TOOLS:

- Fair Practice principes en tools: www.juistisjuist.be (OKO)

(online voorpublicatie)

Landschapstekening Kunsten

Gent, 1 juli 2021

Luc Dewaele
Maarten Soete

in samenwerking met
Werkgroep Landschapstekening GKO

met dank aan
de deelnemers aan de vijf enquêtes en vier (online) focussessies
tussen januari en juni 2021,
samen goed voor 344 respondenten en 150 deelnemers
uit de Gentse cultuursector

in opdracht van
Cultuur Gent en Gents Kunstenoverleg

contact
landschapstekening@gentskunstenoverleg.be

